

УДК 338.48.061.1

DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V36\(2022\)-25](https://doi.org/10.31521/modecon.V36(2022)-25)

Павлюк С. І. кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0000-0001-9093-5237

e-mail: svetlanapavliuk@gmail.com

Гриб В. О. здобувач вищої освіти факультету менеджменту, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна

ORCID: 0009-0009-0056-7932

e-mail: vikusagrib52@gmail.com

Туристична політика Європейського Союзу: сучасний стан та майбутні виклики

Анотація. У статті розглянуто актуальні питання щодо сучасного бачення нової туристичної політики Європейського Союзу. Зауважено, що пандемія COVID-19 мала суттєвий вплив на індустрію гостинності всіх країн світу, зокрема й у Європейському Союзі. Встановлено, що рівень відновлення туристичних потоків у 2022 р. коливався в межах 23-65% від допандемічного рівня, та відповідно за регіонами. Досліджено, що з метою захисту туристичного сектору й формування нової стратегії розвитку туризму Європейського Союзу запропоновано нові підходи, що знайшли своє відображення в «European Agenda for Tourism 2030», завдяки чому туризм стане більш стійким, цифровим, глобальним, соціальним та відповідальним. Основну увагу акцентовано на впровадженні зелених та цифрових технологій, процесах соціальної та економічної інтеграції, соціальної відповідальності, навчання й підтримці, а також оновленню політики та управління в туристичній галузі. Досліджено, що індустрія гостинності та громадське харчування створюють 18% усіх річних харчових відходів, тому туристичним та готельно-ресторанним закладам рекомендовано скорочувати їх кількість. Акцентовано на необхідності впровадження стратегій управління харчовими відходами.

Ключові слова: туризм; гостинність; готель; ресторан; сталий розвиток; харчові відходи; менеджмент.

Pavliuk Svitlana, PhD (Economics), Associate Professor, Department of Hotel and Restaurant Business and Business Organization, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Hryb Viktoriia, Applicant for Higher Education, Faculty of Management, Mykolaiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine

Tourism Policy of the European Union: Recent Developments and Future Challenges

Abstract. Introduction. Tourism is the most intensive economic system that is developing. The rate of its growth is almost two times higher than the same of other branches of the world economy. Tourism contributes to the active local development of regions, the development of national ideas, and the employment of the local population. In addition, tourism ensures the inflow of funds to budgets, foreign currency, and the improvement of finances. The COVID-19 pandemic has made adjustments to the development of the tourism industry. Practically all countries experienced an outflow of tourists. It is negatively affected the socioeconomic condition of the region. For example, inflows of funds to local budgets have decreased, many people have lost their jobs, the number of unemployed has increased, and the income level of the local population has decreased. So, with this in mind, the European Union 2022 proposed new approaches to tourism development. The European Agenda for Tourism 2030 will be interesting for Ukraine.

Purpose. The purpose of the article is to study the European experience regarding the formation of priority directions for the development of the tourism industry until 2030 to implement the best practices for the changes in the tourism sector in Ukraine.

Results. Over the years, the tourism sector has proven its resilience and ability to «recover» from any economic crises. But also to contribute to economic and social recovery. The tourism industry in 2020 received perhaps the worse results from its activities in its entire history. The main goal of the «European Agenda for Tourism 2030» is the transformation and reboot of the tourism industry. In the future, tourism must be more sustainable, digital, global, social, and responsible. The goal of the strategy is green and digital technologies, processes of social and economic integration, social responsibility, training, and support, as well as the renewal of policy and management in the tourism industry. The hospitality industry and public catering create 18% of all food waste, so tourism, hotel, and restaurant establishments should recommend reducing the waste. Also, they need to implement food waste management strategies.

Conclusions. Despite the negative impact, the COVID-19 pandemic contributed to the transformation of the tourism industry. Thus, the world community has united to create a new narrative - sustainable tourism development. The full realization of the tourism sector's potential will provide positive change and opportunities for all people all over the world. The tourism

¹Стаття надійшла до редакції: 15.12.2022

Received: 15 December 2022

industry of the European Union is already strengthening its status as a world leader due to the high demand for regional and domestic travel, as well as ecological and sustainable tourism. Reducing waste is a primary goal of sustainable development, which is relevant for the global hospitality industry. Hotels and accommodations are better prepared than others to address these challenges thanks to the growing trend of environmental management systems and certification across the industry. The presented experience of the European Union regarding the future vision of the tourism industry will be relevant for study and implementation in the tourism industry of Ukraine.

Keywords: tourism; hospitality; hotel; restaurant; sustainable development; food waste; management.

JEL Classification: L83; O21; O52; R11.

Постановка проблеми. Вплив форс-мажорних обставин на індустрію гостинності став однією з головних проблем, особливо для малого і середнього бізнесу, враховуючи масштабність всесвітньої пандемії COVID-19. Навіть найавторитетніше прогнозування наслідків пандемії для індустрії гостинності не може бути на сьогодні абсолютно беззаперечним і кінцевим з однієї причини, оскільки суспільство не має аналогів, певних алгоритмів та відповідних порівнянь, а також наукової думки осмислення подібних процесів. Тому їх вивчення, унеможливує подальше поглиблення кризи у сфері індустрії гостинності, яка вочевидь вже розпочалася, та наслідки якої будуть відчутними повною мірою лише через значний проміжок часу [1].

Як свідчить практика, «пандемічна» криза призвела до значних втрат доходів та робочих місць у туристичному секторі. Тільки в Європейському Союзі скорочення робочих місць досягло позначки в 11 мільйонів робочих місць. Крім цього, відчутного впливу зазнала сфера туризму (у 2019 році вона становила 12,9% валової доданої вартості ЄС та 15,8% зайнятості). З огляду на те, що підвищена мобільність у світовій економіці та глобалізація є основними каталізаторами взаємозалежності виробничих систем, сфери обігу та інфраструктури як всередині країни, так і на світовому рівні, Європейський Союз наголошує на необхідності захисту туристичного сектору, шляхом розробки його майбутнього бачення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Перспективи та інноваційні підходи щодо розвитку туризму на світовому й національному рівнях, викладено у численних публікаціях вітчизняних науковців, зокрема, К. Власюк, О. Дишкантюк, Є. Дубчак, В. Зінченка, С. Павлюк, Л., Потьомкіна, Н. Садової, В. Світличної, М. Тонкошкур, Д. Тюріної та ін. Вплив пандемії на індустрію туризму та стратегії її відновлення розглядаються у працях іноземних дослідників, серед яких Дж. Аббас, І. Арбулу, Н. Коллінз-Крейнер, Р. Мубін, Х. Рей-Макієйра, Ш. Гесслінг, Н. Швайгарт та ін. Виходячи з перспективних сценаріїв Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) на 2023 р., туристичний потік міжнародних туристів може досягти 80-95% від рівня 2020 року, звісно кількість туристів буде залежати від стану туристичної галузі та економічної ситуації в тій чи іншій країні. З огляду на це Європейський Союз у 2022 році запропонував нові підходи до розвитку туризму, що знайшли своє відображення в «European Agenda for Tourism 2030», тому ознайомлення з ключовими напрямками буде корисним досвідом і для України, що й зумовило актуальність теми дослідження.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є вивчення європейського досвіду щодо формування пріоритетних напрямків розвитку туристичної галузі до

2030 р. з метою впровадження найкращих практик для трансформації сфери туризму в Україні.

Основні результати дослідження. Серед сучасних економічних систем саме туризм є такою, яка найбільш інтенсивно розвивається. Темпи його зростання майже у два рази перевищують темпи зростання інших галузей світового господарства. Туризм як сектор економіки сприяє активному подоланню диспропорцій соціально-економічного розвитку окремих регіонів, господарської й соціодемографічної депресивності, поживляє традиційні господарські промисли місцевого населення, інтегрує місцеве господарство у світову економічну систему тощо. Варто також зазначити, що міжнародний туризм для цілого ряду країн, що розвиваються, є основною статтею експорту послуг та одним з основних джерел надходження в ці країни іноземної валюти; виступає стабілізаційним важелем формування їхніх бюджетів й кредитно-фінансових взаємин з іншими державами [2].

Протягом багатьох років саме сфера туризму доводила свою стійкість та здатність не тільки «оговтуватися» після економічних криз, а й сприяти ширшому економічному й соціальному відновленню. Співзвучність таких англійських слів як «vacation» (відпустка) і «vaccination» (вакцинація) ще ніколи не відчувалася так чітко, як на початку 2021 року. Туристична індустрія у 2020 році отримала, мабуть, найбільші негативні результати від своєї діяльності за всю свою історію (рис. 1).

Згідно з даними Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) у 2022 р. міжнародний туризм відновився на 63% (понад 900 млн туристів) від допандемічного рівня, лідерами за зростанням туристичних потоків стали Європа та Близький Схід, при чому покращення даного показника пояснюється в основному послабленням обмежень на подорожі у більшості країн. Так, у Європейському регіоні обсяг туристів сягнув 80% або 585 млн прибуттів у 2022 р., що тільки на 20% менше рівня 2019 р., а у країнах Близького Сходу значення даного показника становило 83% та 17% відповідно. В Африці та Америці кількість прибуттів туристів становила близько 65% у порівнянні з роками до пандемії, а в Азії та Тихому океані – лише 23% (через суворіші обмеження, пов'язані з пандемією). Крім того, у 2022 р. зросли витрати на туризм, що призвело до відновлення рівня доходів у багатьох напрямках, який був до пандемії.

Відповідно до сценаріїв Всесвітньої туристичної організації (UNWTO), міжнародний туризм має намір консолідувати своє відновлення у 2023 р. (до 80-95% від рівня пандемії) завдяки відкладеному попиту, більшою мірою шляхом зростання туристичних потоків в Азії та Тихоокеанському регіоні. Крім того, очікується, що Європа та Близький Схід досягнуть зазначеного рівня в 80-95

відсотків. Попри позитивні результати відновлення туристичної галузі у 2022 р., все ж таки остання відчуває на собі вплив різних чинників, особливо економічних та геополітичних. Так, очікується, що туристи все більше

будуть надавати перевагу внутрішньому туризму або «travel close to home», а також шукати співвідношення ціни та якості подорожі й відпочинку у відповідь на дію негативних чинників.

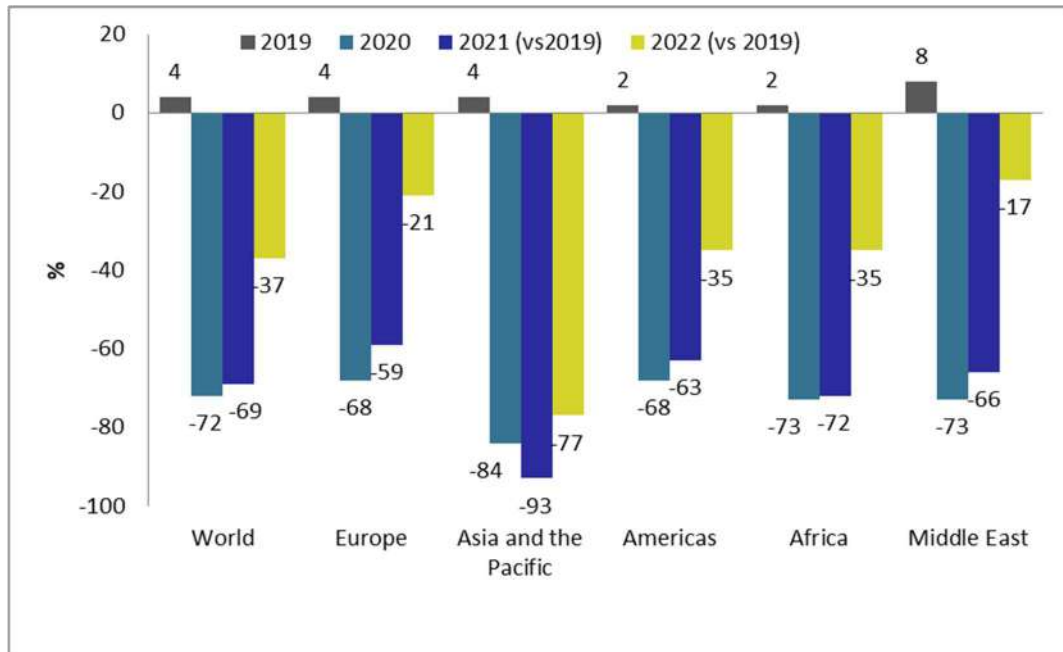

Рисунок 1 – Міжнародні туристичні прибуття, світ та регіони, %

Джерело: побудовано за матеріалами [3]

Комісія Європейського Союзу на основі досліджень туристичної індустрії країн, визначила основні тенденції розвитку галузі в майбутньому:

- у старій Європі туристичним фірмам доведеться підвищувати якість послуг та дбати про безпеку мандрівників, щоб отримувати доходи від туризму;
- значно зміниться характер подорожей після зняття обмежень: вони стануть частішими, проте менш тривалими, а витрати на одну поїздку скоротяться; сукупні витрати на подорожі загалом зростуть шляхом споживання якіснішого й безпечнішого туристичного продукту;
- знизиться сезонна чутливість попиту на туристичний продукт шляхом використання вдалого маркетингу, тому сезонні зміни ринкової кон'юнктури в найближчому майбутньому перестануть бути проблемою для індустрії туризму;
- активніше подорожуватиме молодь;
- зростатиме попит на пізнавальний туризм, пов'язаний із відвідуванням визначних культурних пам'яток, а також рекреаційно-оздоровчий туризм, пов'язаний зі збереженням здоров'я;
- суттєво збільшиться використання повітряного транспорту завдяки зростанню кількості прямих рейсів;
- значна комп'ютеризація й поява нових систем бронювання сприятимуть збільшенню кількості відвідувань і зменшуватимуть терміни бронювання;
- збереження й відновлення здоров'я, а також стан навколишнього середовища будуть пануючими

чинниками у залученні туристів у сільських та прибережних районах [4].

З метою захисту туристичного сектору та формування нової стратегії розвитку туризму в Європейському Союзі запропоновано нові підходи, що знайшли своє відображення в «European Agenda for Tourism 2030», завдяки чому туризм стане більш стійким та відповідальним. Так, вказаний документ охоплює п'ять пріоритетних сфер (табл. 1).

Галузь туризму здійснює значний внесок в економічний розвиток всіх країн Європейського Союзу, а також сприяє досягненню цілей різних політик країн-учасниць співдружності (на національному, регіональному та місцевому рівнях) завдяки чітким інструментам, та значній частці мікро-, малих та середніх підприємств, які діють прямо або опосередковано, протягом всього туристичного ланцюжка доданої вартості. Якщо схарактеризувати туризм у Європі на майбутнє десятиліття, то він має бути: стійкий, цифровий, глобальний та соціальний.

Ключовим висновком запропонованих змін у сфері туризму є необхідність інтегрованого підходу до туристичної політики за участі та підтримки як промисловості, так й громадянського суспільства з метою використання всіх можливостей і вирішення багатосторонніх викликів, що постають перед сектором туризму.

Таблиця 1 Ключові напрями «European Agenda for Tourism 2030»

Напрямок	Цілі та завдання
«Green transition» (Зелений перехід)	<ul style="list-style-type: none"> - скорочення кількості відходів у туристичних та готельно-ресторанних закладах; - заохочення туристичних компаній до запровадження екологічних практик шляхом збільшення попиту на екологічні туристичні продукти, зменшення впливу туристичних послуг на навколишнє середовище; - надання підтримки для малих та середніх туристичних підприємств щодо запровадження екологічних практик; - підтримка державно-приватного партнерства з науково-інноваційними установами щодо розробки та впровадження екологічних моделей та практики сталого розвитку туризму
«Digital transition» (Цифровий перехід)	<ul style="list-style-type: none"> - ефективне використання малим та середнім бізнесом цифрових технологій в туризмі щодо управління ресурсами, внутрішніми процесами, надання послуг, маркетингу, комунікацій з клієнтами, ланцюгами поставок; - заохочення та участь у обміні даними, що стосуються туризму, підтримка інноваційних послуг; - підтримка державно-приватного партнерства з науково-інноваційними установами щодо розробки інноваційних проектів та стартапів з використання цифрових інструментів та практик в туризмі
«Resilience and inclusion» (Стійкість та інтеграція)	<ul style="list-style-type: none"> - посилення соціальної та економічної інтеграції в суспільстві (необхідність врахування потреб людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями та інших груп з особливими потребами) - надання доступних туристичних послуг для вказаних категорій людей протягом року; - забезпечення добробуту місцевих мешканців та сталості навколишнього середовища місця їх проживання, ураховуючи вплив туризму
«Skills and support for transition» (Навички та підтримка переходу)	<ul style="list-style-type: none"> - підтримка ініціатив та активне заохочення щодо розвитку професійних знань та навиків для зацікавлених сторін у сфері туризму (працівники туристичних малих та середніх підприємств, безробітні); - надання всім зацікавленим сторонам у сфері туризму інформаційно-комунікаційної, фінансової підтримки провідними експертами галузі
«Enabling policy framework and governance» (Дієва політика та управління)	<ul style="list-style-type: none"> - запровадження прозорого та доступного ринку короткострокової оренди в галузі туризму, сприяння конкуренції, захист споживачів, створення можливостей та сприяння просування сталого туризму; - розробка нових підходів щодо статистики туризму, зокрема, включення до 2030 року показників з оцінки економічного, екологічного та соціального впливу на туризм; а також покращення доступу до приватної інформації щодо наповнення офіційної статистики галузі туризму, ураховуючи право на захист персональних даних та законні комерційні інтереси; - стратегічне управління сферою туризму на національному, регіональному та місцевому рівнях з метою врахування економічної, екологічної, культурної та соціальної складової сталого туризму; - розширення сфери діяльності туристичних управлінських організацій (співпраця з всіма зацікавленими сторонами, включаючи місцевих жителів) щодо прийняття спільних рішень

Джерело: побудовано за матеріалами [5, 6]

Упродовж дослідження розглянемо один із ключових напрямів нової політики у сфері туризму «Green transition» (Зелений перехід), а саме ціль «скорочення кількості харчових відходів у туристичних та готельно-ресторанних закладах», оскільки на сьогодні саме вони є серйозною проблемою в сучасному світі.

Відповідно до статистичних даних отриманих за Програмою ООН з навколишнього середовища (United Nations Environment Programme) одна третина всієї їжі або 1,3 млрд т на рік, виробленої в усьому світі, викидається. При цьому організація, яка займається боротьбою з бідністю продовольства в усьому світі – Action Against Hunger стверджує, що станом на вересень 2022 р. 828 млн людей (майже 1 з 10) – не мають достатньої кількості їжі [7]. Своєю чергою індустрія гостинності та громадське харчування створює 18% усіх річних харчових відходів. Так, наприклад, готель у Бангкоку витрачав 1,3 т їстівної їжі за один тиждень [8].

Дослідження 450 готельних компаній (ресторанів, готелів, компаній громадського харчування та інших) у 25 країнах показало, що від 8 до 20% загальних витрат на їжу пов'язано з перевиробництвом, помилками в кулінарії, пошкодженими продуктами та залишками на тарілках. Часто харчові відходи можуть дорівнювати чистому прибутку підприємства або навіть перевищувати його [9].

Як відомо, харчові відходи мають дві форми: їстівні (все, що було придатним для споживання людиною до того, як воно було викинуто, стало несвіжим або простроченим – можна використовувати для годування тварин або компостувати) та неїстівні (частини харчових продуктів, які не можна вживати в їжу незалежно від їх стану, наприклад, яєчна шкаралупа, кістки та шкірка деяких фруктів та овочевих культур). Тому підприємства сфери гостинності повинні знайти способи безпечної та відповідальної утилізації або, набагато краще, повторного використання цих харчових відходів.

Як свідчить практика, їжа споживається та витрачається на всіх етапах ланцюга постачання (тобто на стадії вирощування, під час транспортування, зберігання, приготування кінцевим постачальником або споживачем). Крім неспожитої їжі на будь-якому етапі, додатковими витратами можна вважати, наприклад, витрати палива чи енергії, які були використані для її перевезення, доставлення чи охолодження. А такі витрати вже призводять до додаткового негативного впливу на навколишнє середовище у вигляді викидів в атмосферне повітря.

Наступним супутнім елементом харчових відходів є фінансові наслідки. Так, власник закладу може зекономити на закупівлі продуктів (тобто кількості інгредієнтів в меню), особливо у разі харчування за типом «шведський стіл». Хоча турист може сплати за такий сніданок більше його собівартості, але звісно, доцільно планувати цей процес з точки зору зменшення харчових відходів.

Підсумовуючи відмітимо, що на сьогодні харчові відходи є проблемою суспільства та бізнесу, яка потребує розв'язання. Хоча з першого погляду, й може здатися непосильним завданням, оскільки немає напрацьованих універсальних правил поводження з харчовими відходами у сфері туризму та гостинності, оскільки останні

будуть залежати від політики підприємства й поглядів керівництва.

Для формування стратегії поводження з харчовими відходами власникам бізнесу, у першу чергу слід визначити масштаби проблеми (тобто фактичні розміри відходів). Досягти цього можна наступним чином: вимірювати та записувати щоденно кількість й вагу витрачених інгредієнтів, а також вагу недоїденої їжі клієнтами. Крім виявлення фактичних харчових втрат, можна буде підрахувати суму коштів, яка прийшлася на недоїдену їжу.

З метою збереження ресурсів та довкілля, а також національного й здорового харчування у Китаї був прийнятий закон, відповідно до якого власники ресторанів мають право стягувати з відвідувачів додаткову плату за недоїдену їжу. Додатково, даний законодавчий документ, забороняє блогерам розповсюджувати відео надмірного поїдання їжі або зображення надлишків їжі, загрожуючи їм штрафом до 100 тис. юанів (або 15451 дол. США). Сума штрафу для власника закладу, який витрачає велику кількість їжі становить 50 тис. юанів (або 7,7 тис. дол. США) [10].

Відповідно до наведеного вище, розглянемо наведені на рисунку 2 наступні рекомендації щодо зменшення харчових відходів (рис. 2).

- Використовувати менші тарілки на фуршеті, щоб утримати гостей від переоцінки того, скільки їм потрібно їжі
- Впроваджувати схеми компостування, заохочуючи співробітників на місці компостувати відходи для власного використання (квітники) або відправляти до центрів компостування
- Заморожувати фрукти, які починають ставати м'якими або пом'якшеними (наприклад, приготування смузі або кулі)
- Надавати гостям контейнери, придатні для компостування або вторинної переробки (щоб вони могли забрати залишки їжі)
- Підвищувати обізнаність співробітників щодо питання уникнення відходів під час приготування їжі
- Передавати надлишки їстівних харчових відходів фермам або іншим закладам (з метою використання їх як корму для тварин)
- Проводити інвентаризацію запасів продуктів (перевірка термінів придатності) та поновлювати у разі необхідності
- Аналізувати меню щодо більш чи менш популярних страв з метою його вчасного коригування та запобігання надлишку інгредієнтів на складі
- Запропонувати дитяче меню (враховуючи розміри посуду чи замовлення) з метою запобігання залишків їжі під час обслуговування дітей
- Використовувати герметичні контейнери із обов'язковим зазначенням дати приготування та зберігання, з метою запобігання черствінню або пліснявінню їжі

Рисунок 2 – Рекомендації щодо зменшення харчових відходів в сфері туризму та гостинності

Джерело: узагальнено авторами

Крім їжі, наступним елементом, що збільшує кількість відходів в закладах харчування є пакування. Дуже важливо розділяти різні матеріали – пластик, папір, скло, картон тощо – з метою їх належного перероблення, а також важливо мити контейнери та пакування (якщо вони забруднені харчовими продуктами), перш ніж їх розміщувати в контейнери для побутових відходів.

З огляду на це, постає питання щодо зменшення кількості пакування, яке можна вирішити наступним чином: використовувати багаторазову та біорозкладну тару, паперові пакети, купувати оптом або на місцевих ринках чи фермерських магазинах, уникати зайвого пакування овочів та фруктів тощо. Але разом з тим, слід пам'ятати, що правильне пакування зменшує харчові

відходи, тому необхідно знайти баланс між екологічним пакуванням та зменшенням шкоди харчовим продуктам.

Для прикладу, Англія використовує 2,7 млрд одиниць одноразових столових приладів, більшість із яких пластикові, та 721 млн одноразових тарілок на рік, при чому лише 10% з них йде на вторинне перероблення [11]. Тож з жовтня 2023 р. роздрібним торговцям, підприємствам, які працюють на винос, постачальникам харчових продуктів та індустрії гостинності, буде заборонено використовувати одноразовий пластик. Аналогічна заборона набрала чинності з початком 2023 р. і у Франції. Законодавством забороняється використовувати одноразовий посуд та прилади у закладах (будь-які кафе та ресторани), що розраховані на більш ніж 20 посадкових місць. Заборона стосується лише посуду, який використовується всередині ресторану, відповідно їжа на винос буде в одноразовому пакуванні.

Сучасні виклики індустрії гостинності визначають стійкий розвиток пріоритетним напрямом. Хоча для галузі, на сьогодні, це є значним викликом, оскільки більшість суб'єктів готельної сфери не в змозі оцінити та зменшити вплив власної діяльності на довкілля. Тому з метою побудови ефективної системи управління відходами слід скористатися Методологією вимірювання відходів готелю (Hotel Waste Measurement Methodology 1.0), яка розроблена Всесвітнім фондом дикої природи (World Wildlife Fund) й Greenview (провідним міжнародним постачальником програм сталого розвитку та управління даними для сфери гостинності та туристичного сектору) за участю провідних брендів у галузі, включаючи Accor, Hilton, Hyatt, IHG Hotels & Resorts і Marriott International.

Дана методологія дозволяє готелям (від мережевих до окремих): розробити загальний набір показників та факторів щодо відходів, у тому числі й харчових, за типом

готелю й географією; встановити допустимі межі відходів та кількісне їх вимірювання; проводити моніторинг ваги продуктів, їжі та відходів; встановлювати пріоритетні цілі щодо скорочення відходів й оцінювати власний прогрес, а також формувати звітність для власних потреб та громадськості [12]. Позитивним моментом є те, що процес впровадження стратегій управління харчовими відходами вже розпочався. Такі відомі готельні компанії, як Accor, Hilton та Hyatt, поставили перед собою мету скоротити на 30% харчові відходи до 2030 року.

Висновки. Пандемія COVID-19 мала значний вплив на сферу туризму, але разом з тим вона сприяла трансформації та переосмисленню цієї галузі. Так, світова спільнота об'єдналася для створення нового нарративу (сталий розвиток, боротьба зі зміною клімату, підвищення конкурентоспроможності туризму, інновації у сфері туризму), повної реалізації величезного та неперевершеного потенціалу туристичного сектору, з метою забезпечення позитивних змін і можливостей для людей у всьому світі. Туристична галузь Європейського Союзу вже на сьогодні посилює свій статус лідера світового туризму шляхом високого попиту на регіональні та внутрішні подорожі, а також екологічного та сталого туризму. Зміна парадигми мислення щодо розвитку галузі у найближче десятиліття ставить нові цілі та завдання з метою забезпечення інклюзивності туризму. Скорочення відходів є першочерговою ціллю сталого розвитку, яка актуальна для всієї світової індустрії гостинності. Готелі та заклади розміщення краще, ніж інші, підготовлені до розв'язання цих проблем завдяки тенденції, що зростає, впровадження систем екологічного менеджменту та сертифікації в усій галузі. Викладений досвід Європейського Союзу щодо майбутнього бачення туристичної галузі буде доречним для вивчення та впровадження в туристичній галузі України.

Література:

1. Zinchenko, V., & Dubchak, Y. (2020). Проблеми впливу форс-мажорних обставин на індустрію гостинності (на прикладі пандемії COVID-19). *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Туризм*, 3(2), 209-218. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.3.2.2020.221279> (дата звернення: 15.12.2022).
2. Приварникова І.Ю., Лисиця Я.М. Туризм як рушійна сила розвитку ринку обладнання для активного відпочинку в Україні. *Агросвіт*. 2018. № 1. 31-35. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/1_2018/6.pdf (дата звернення: 15.12.2022).
3. Tourism set to return to pre-pandemic levels in some regions in 2023. UNWTO. <https://www.unwto.org/news/tourism-set-to-return-to-pre-pandemic-levels-in-some-regions-in-2023>. (дата звернення: 15.12.2022).
4. Пробоїв О.А. Вплив міжнародного туризму на економічну політику країни в умовах пандемії Covid-19. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Випуск 1 (24). 23-29. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2021/1_24_ukr/6.pdf (дата звернення: 15.12.2022).
5. Nikos Ks. EU Sets New European Agenda for Tourism. *Greek Travel Pages*. URL: <https://news.gtp.gr/2022/12/02/eu-sets-new-european-agenda-tourism/> (дата звернення: 15.12.2022).
6. European Agenda for Tourism 2030. Council of the European Union. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15441-2022-INIT/en/pdf> (дата звернення: 15.12.2022).
7. Waste management in the tourism industry. *Weeva*. URL: <https://weeva.earth/business-resource-hub/article/waste-management-in-the-tourism-industry/> (дата звернення: 15.12.2022).
8. Shefalee Loth. Food waste causes just as much damage to our planet as plastic waste. *Which?* URL: <https://www.which.co.uk/news/article/three-food-waste-facts-everyone-needs-to-know-aIHRD3H1gpEv> (дата звернення: 15.12.2022).
9. Pat Hyland. FOOD WASTE : SHOULD THE TOURISM INDUSTRY WORRY? *Tourism Review*. URL: <https://www.tourism-review.com/tourism-industry-fighting-the-food-waste-news11341> (дата звернення: 15.12.2022).
10. Самойдук М. У Китаї відвідувачі ресторанів платитимуть додатково за недоїдену їжу. *The Village Україна*. URL: <https://www.the-village.com.ua/village/food/food-news/310785-u-kitayi-vidviduvachi-restoraniv-platitimumt-dodatkovovo-za-nedoyidenu-yizhu> (дата звернення: 15.12.2022).
11. В Англії заборонять подавати їжу в одноразовому посуді. *Законі і Бізнес*. URL: https://zib.com.ua/ua/154381-v_anglii_zaboronyat_podavati_izhu_v_odnorazovomu_posudi.html (дата звернення: 15.12.2022).

12. Hotel Waste Measurement Methodology 1.0. Sustainable hospitality alliance. URL : <https://sustainablehospitalityalliance.org/resource/hwmm/> (дата звернення: 15.12.2022).
13. Дишкантук О. В., Потьомкін Л. М., Власюк К. В. Індустрія гостинності та туризму в умовах Covid-19: світова практика та українські реалії. *Причорноморські економічні студії*. 2021. №61. 11-17. URL : http://bses.in.ua/journals/2021/61_2021/4.pdf (дата звернення: 15.12.2022).
14. Pavliuk, S., Ivanenko, T., Shelemetieva, T., Bazhenova, S., Dolynska, O. Peculiarities of International Competition in the Market of Tourism and Hospitality. *Economic Affairs*. 2022, 67(4), pp. 897–905. DOI:10.46852/0424-2513.4s.2022.23
15. Садова Н. В. Вплив цифровізації на розвиток туристичної індустрії. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7267>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.43 (дата звернення: 15.12.2022).
16. Світлична В. Ю., Тонкошкур М. В., Кравцова С. В. Туризм під час пандемії: стан та перспективи розвитку. *Інфраструктура ринку*. 2020. № 49. 213-217. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2020/49_2020_ukr/38.pdf (дата звернення: 15.12.2022).
17. Тюріна, Д. (2021). Міжнародний туризм в умовах пандемії: проблеми та шляхи подальшого розвитку. *Економіка та суспільство*, (30). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-32>.
18. Abbas J., Mubeen R., Iorember P.T., Raza S., Mamirkulova G. Exploring the impact of COVID-19 on tourism: transformational potential and implications for a sustainable recovery of the travel and leisure industry. *Current Research in Behavioral Sciences*. 2021. Vol. 2, November. <https://doi.org/10.1016/j.crbeha.2021.100033>
19. Arbulú I., Razumova M., Rey-Maqueira J., Sastre F. Can domestic tourism relieve the COVID-19 tourist industry crisis? The case of Spain. *Journal of Destination Marketing & Management*. 2021. Vol. 20, June. <https://doi.org/10.1016/j.jdmm.2021.100568>.
20. Collins-Kreiner N., Ram Y. National tourism strategies during the Covid-19 pandemic. *Annals of Tourism Research*. 2020. Vol.89(1):103076, July. DOI:10.1016/j.annals.2020.103076.

References:

1. Zinchenko, V., & Dubchak, Y. (2020). Problems of the impact of force majeure on the hospitality industry (using the example of the COVID-19 pandemic). *Visnyk Kyivskogo nacionalnogo universytetu kultury i mystectv. Serija: Turyzm*, 3(2), 209-218. <https://doi.org/10.31866/2616-7603.3.2.2020.221279>. [in Ukrainian].
2. Pryvanykova, I. Ju. & Lysycja, Ja. M. (2018). Tourism as a driving force for the development of the equipment's market for active recreation in Ukraine. *Aghrosvit*, 1, 31-35. Retrieved from <http://www.agrosvit.info> [in Ukrainian].
3. UNWTO (2023). Tourism set to return to pre-pandemic levels in some regions in 2023. Retrieved from : <https://www.unwto.org>.
4. Probojiv, O.A. (2021). International tourism impact on the nation's economic policy under COVID-19 epidemics. *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*. 1 (24), 23-29. Retrieved from : <http://pev.kpu.zp.ua>. [in Ukrainian].
5. Nikos, K., (2022). EU Sets New European Agenda for Tourism. *Greek Travel Pages*. Retrieved from <https://news.gtp.gr>.
6. Council of the European Union (2023). «European Agenda for Tourism 2030». Retrieved: from <https://data.consilium.europa.eu>.
7. Weeva (2023). Waste management in the tourism industry. Retrieved from : <https://weeva.earth>.
8. Loth, Sh. (2023). Food waste causes just as much damage to our planet as plastic waste. Retrieved from : <https://www.which.co.uk>.
9. Pat, H. (2020). Food waste : should the tourism industry worry? *Tourism Review*. Retrieved from : <https://www.tourism-review.com>.
10. Samojdjuk, M. (2021). U Kytaji vidviduvachi restoraniv platytmutj dodatkovu za nedojidenu jizhu. *The Village Ukraijna*. Retrieved from : <https://www.the-village.com.ua>. [in Ukrainian].
11. Zakoni i Biznes (2023). V Anghliji zaboronjatj podavatj jizhu v odnorazovomu posudi. Retrieved from : <https://zib.com.ua>. [in Ukrainian].
12. Sustainable hospitality alliance. Hotel Waste Measurement Methodology 1.0. Retrieved from : <https://sustainablehospitalityalliance.org>.
13. Dyshkantjuk, O. V., Potjomkin, L. M., & Vlasjuk, K. V. (2021). Hospitality and tourism industry in the time of COVID-19: world practice and ukrainian realities. *Prychornomorsjki ekonomichni studiji*, 61, 11-17. Retrieved from : <http://bses.in.ua>.
14. Pavliuk, S., Ivanenko, T., Shelemetieva, T., Bazhenova, S., & Dolynska, O. Peculiarities of International Competition in the Market of Tourism and Hospitality (2022). *Economic Affairs*, 67(4), pp. 897–905. DOI:10.46852/0424-2513.4s.2022.23.
15. Sadova, N. (2019), The impact of digitalization on the development of the tourist industry. *Efektivna ekonomika*, Retrieved from <http://www.economy.nayka.com.ua>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.43. [in Ukrainian].
16. Svitlychna, V. Ju., Tonkoshkur, M. V., & Kravcova, S. V. (2020). Tourism during a pandemic: the state and prospects of development. *Infrastruktura rynku*, 49, 213-217. Retrieved from <http://www.market-infr.od.ua>. [in Ukrainian].
17. Tjurina, D. M. (2021). International tourism in a pandemic: problems and ways for further development. *Ekonomika ta suspilstvo*, 30. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-32>. [in Ukrainian].

